

4. Parastatalen van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg

Dirk Luyten

Een uitvoerige analyse van de commissies en parastatalen die ressorteren onder deze federale overheidsdienst en zijn voorgangers vindt men in *Gids van de instellingen van openbaar nut in België – Guide des organismes d'intérêt public en Belgique*. Brussel, 2008, 5 dln. Een aantal van die instellingen worden hieronder kort voorgesteld.

4.1. *Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening* (www.rva.be)

BIBLIOGRAFIE

FUSS (H.). *De organisatie van de verplichte verzekering tegen werkloosheid*. Brussel, 1937.

VANTHEMSCHE (G.). *De werkloosheid in België 1929-1940*. Berchem, 1989.

Volgende publicaties geven inzicht in de werkloosheidsreglementering:

PIERSEAUX (A.). Verzekering tegen onvrijwillige werkloosheid in België. Haar oorsprong, doel en evolutie, in *Arbeidsblad*, 1968, p. 367-397, 623-692, 843-913. *Wegwijs in de werkloosheidswetgeving*. Brussel, 1987- (ook online op de website van de RVA).

De werkloosheidsverzekering in de jaren negentig. L'assurance-chômage dans les années nonante. Leuven, 1992.

HISTORISCH OVERZICHT

De Nationale Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid werd opgericht bij KB nr. 190 van 27 juli 1935. De Besluitwet van 28 december 1944 stelde het Voorlopig Steunfonds voor Onvrijwillige Werkloosheid in, de wet van 14 juli 1951 verving dit door een Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid en de wet van 14 februari 1961 herdoopte deze ten slotte tot de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening. Deze openbare instelling was belast met het beheren van de verzekering tegen werkloosheid ten gunste van de werknemers die onvrijwillig zonder werk zijn, het organiseren van de aanwerving en de plaatsing van werknemers en het bevorderen van de beroepsopleiding en herscholing van werklozen. Door de staatsvorming werd de arbeidsbemiddeling een bevoegdheid van de gewesten en de beroepsopleiding van de gemeenschappen. Om die taken uit te voeren, werden nieuwe instellingen opgericht die ressorteren onder de betreffende departementen van gewesten en gemeenschappen: de VDAB in 1984, het FOREM en de BGDA in 1988 (nu Actiris) en het *Arbeitsamt der Deutschsprachigen Gemeinschaft* (sinds 2000) (zie het hoofdstuk over gewesten en gemeenschappen).

PUBLICATIES

Jaarlijks verslag (Jaarverslag). Rapport annuel. Brussel, 1952-.

Maandelijks bulletin. Bulletin mensuel. Brussel, 1936-1940.

Maandelijkse verslagen. Rapports mensuels. Brussel, 1944-1947.

Bulletin voor inlichting en documentatie. Bulletin d'information et de documentation. Brussel, 1947.

Maandelijks bulletin. Bulletin mensuel. Brussel, 1948-1950.

Maandelijks bericht. Communiqué mensuel. Brussel, 1947-1963.

Maandelijks bulletin. Bulletin mensuel. Brussel, 1964-.

Wekelijkse mededeling. Communiqué hebdomadaire. Brussel, 1946-1970.

Halfmaandelijks mededeling. Communiqué bimensuel. Brussel, 1971-.

In deze publicaties vindt men informatie inzake werkloosheid, de situatie op de arbeidsmarkt en de activiteiten van de Rijksdienst inzake arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding, tot op het moment dat deze laatste twee domeinen tot zijn bevoegdheden behoorden. Verwijzen we ook naar de uitgebreide statistische informatie die in het *Arbeidsblad* te vinden is. Vooral voor de naoorlogse periode kan deze de doorgaans slecht bewaarde publicaties vervangen.

Vermelden we ook de monografieën en diverse tellingen van werklozen in volgende reeksen:

Economische en sociale studies. Etudes économiques et sociales. Brussel, 1945-.

Nota's met documentatie. Notes documentaires. Brussel, 1948-1968.

De Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid telt 25 jaar 1935-1960.

L'Office national du Placement et du Chômage a 25 ans d'existence 1935-1960. Brussel, 1960.

Taak, activiteiten en organisatie van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening. Office national de l'Emploi; sa mission, ses activités, son organisation. Brussel, 1975.

De RVA heeft een goed uitgebouwde website, die onder meer gebruikt wordt om recente informatie aan te bieden over de toestand van de arbeidsmarkt, met talrijke zoekmogelijkheden vanaf 2000. Vanaf 1999 is er ook een *Statistisch Jaarboek*. De website biedt eveneens digitale versies van de publicaties van de RVA, zoals de eerder genoemde *Wegwijs* en het *Jaarverslag*.

4.2. Nationale Arbeidsraad

BIBLIOGRAFIE

Enkele algemene bijdragen inzake collectief overleg:

ARCQ (E.). *La concertation sociale.* Brussel, 2008.

BEAUPAIN (T.) e.a. *Vijftig jaar arbeidsverhoudingen.* Brugge, 1989.

Honderd jaar sociaal recht in België. De collectieve arbeidsbetrekkingen, in *Arbeidsblad*, 1988, p. 1-62.

HUMBLET (P.), RIGAUX (M.), eds. *Synopsis van het Belgisch arbeidsrecht.* Antwerpen-Groningen, 1999.

LUYTEN (D.). Corporatisme, neocorporatisme, competitief corporatisme: sociale regulering sinds 1945, in WITTE (E.), MEYNEN (A.), eds. *De geschiedenis van België na 1945.* Antwerpen, 2006, p. 365-394.

LUYTEN (D.). *Sociaal-economisch overleg in België sedert 1918.* Brussel, 1995.

NEUVILLE (J.). *L'évolution des relations industrielles. Tome 1: L'avènement du système des relations collectives.* Brussel, 1976.

PETIT (J.). *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*. Brussel, 1969.

SLOMP (H.), VAN MIERLO (T.). *Arbeidsverhoudingen in België*. Utrecht-Antwerpen, 1984, 2 dln.

VERCAUTEREN (G.). *In naam van de sociale vooruitgang. De rol van de overheid in het sociaal overleg in België (1944-1981)*. Leuven-Voorburg, 2007.

Over de Nationale Arbeidsraad en zijn voorlopers:

DE BROECK (G.). De Nationale Arbeidsraad, in BLANPAIN (R.), ed. *Arbeidsrecht*, z.j., dl. III, 12.

DE VOS (M.), ed. *Vijftig jaar Nationale Arbeidsraad*. Brugge, 2003.

MAGREZ (G.). De instellingen die aan de Nationale Arbeidsraad voorafgingen, in *Arbeidsblad*, 1961, p. 1120-1141.

Les conférences nationales du travail, in *CH CRISP*, 1961, nrs. 118-119.

La conférence économique et sociale, in *CH CRISP*, 1971, nrs. 514-515.

La conférence nationale de l'emploi, in *CH CRISP*, 1973, nr. 592.

OPRICHTING

Dit openbaar paritair adviesorgaan werd opgericht door de wet van 29 mei 1952. Het moet aan een minister of aan het Parlement (op verzoek of op eigen initiatief) adviezen en voorstellen formuleren omtrent algemene vraagstukken van sociale aard die werkgevers en werknemers aanbelangen. Sinds de wet van 5 december 1968 kan de Nationale Arbeidsraad bindende collectieve arbeidsovereenkomsten afsluiten op nationaal interprofessioneel niveau.

PUBLICATIES

Verslag van de secretaris over de activiteiten van de Raad. Rapport du secrétaire sur l'activité du Conseil. Brussel, 1953/57-.

De rapporten, adviezen (vanaf 2001) en alle CAO's van de Nationale Arbeidsraad worden gepubliceerd op de website www.nar.be. De stukken die betrekking hebben op het besluitvormingsproces kunnen worden geraadpleegd na een schriftelijke toelating.

Naast de geïnstitutionaliseerde organen zoals de Nationale Arbeidsraad spelen ook *ad hoc* bijeenkomsten en informele onderhandelingen een belangrijke rol in het Belgisch overleg op interprofessioneel niveau en dit sinds 1936. Een eerste uiting hiervan zijn de Nationale Arbeidsconferenties. In tegenstelling tot de paritaire Nationale Arbeidsraad gaat het om tripartite organen: de regering zit als derde partij mee aan de onderhandelingstafel. De Nationale Arbeidsconferenties werden bijeengeroepen wanneer aan acute sociale spanningen het hoofd moest worden geboden. De eerste kwam samen naar aanleiding van de grote staking van 1936. Er volgden conferenties net voor de Tweede Wereldoorlog en tussen 1944 en 1948. In de vroege jaren zeventig werd opnieuw bij de formule aangeknoopt met de sociaaleconomische conferenties.

De besluiten vindt men terug in:

VBO. *Het sociaal overleg op interprofessioneel vlak*. Brussel, 1974.

Verslagen van de besprekingen kan men in een aantal gevallen aantreffen in de archieven van het VBO, ABVV en de papieren van ACV-leider A. Cool.

Sedert 1960 is de praktijk ontstaan van het afsluiten van interprofessionele akkoorden, ook wel centrale akkoorden genoemd. Het gaat om afspraken tussen patroonsorganisaties en vakbonden waarin sociale voordelen voor alle werknemers van de privé-sector van het hele land worden vastgelegd. Dubbel vakantiegeld en het interprofessioneel minimumloon worden bijvoorbeeld via dergelijke akkoorden geregeld. In 1975 kwam een einde aan deze praktijk ten gevolge van de economische crisis. In 1981 werd een nieuw minimaal akkoord afgesloten. Vanaf 1986 werd opnieuw bij de traditie aangeknoopt. Het laatste akkoord geldt voor de jaren 2009-2010. De onderhandelingen over de interprofessionele akkoorden gebeuren informeel, buiten het geïnstitutionaliseerd overleg, maar de jongste jaren wel met een actievere rol van de overheid, die het akkoord faciliteert met financiële of fiscale tegemoetkomingen. Bepaalde afspraken worden later vastgelegd in CAO's van de Nationale Arbeidsraad.

De teksten van de interprofessionele akkoorden van 1960 tot 1994 werden gebundeld in:

Les accords interprofessionnels. Brussel, z.j.

Vanaf 1994 vindt men ze op de website van de NAR.

In de *CH CRISP* wordt verslag gedaan van de onderhandelingen over deze akkoorden.

Bij het afsluiten van de interprofessionele akkoorden speelt de zogenaamde "groep van tien", de toponderhandelaars van de sociale gesprekspartners, een sleutelrol. De groep stelt soms verklaringen op, die men terugvindt op de website van de NAR.

4.3. *De Paritaire comités*

We kunnen bezwaarlijk de Nationale Arbeidsraad vermelden zonder gewag te maken van de Paritaire comités. Ze zijn immers de spil van het overleg in de sectoren. In de Paritaire comités sluiten de vertegenwoordigers van vakbonden en patronale organisaties collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's) af die lonen en arbeidsvoorwaarden in de betrokken sector regelen. De Paritaire comités voorkomen geschillen tussen werkgevers en werknemers of leggen ze bij. De comités geven adviezen aan de regering, de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

De eerste Paritaire comités werden opgericht in 1919-1920 om een overlegstructuur te bieden voor ernstige arbeidsconflicten. Andere Paritaire comités volgden en hun bemoeienissen breidden zich uit tot het geheel van lonen en arbeidsvoorwaarden. In 1936 werden de Paritaire comités veralgemeend, maar pogingen om hen een juridisch statuut te geven mislukten telkens, zodat de CAO's juridisch geen bindende kracht hadden.

Tijdens de Duitse bezetting werden de Paritaire comités stilgelegd en vervangen door comités van Sociale Experts. In tegenstelling tot de leden van de vooroorlogse Paritaire comités, die gemandateerden waren van hun respectieve organisaties, werd de rol van de sociale experts beperkt tot die van adviseurs. De beslissingen werden genomen door de Algemeen-gevolmachtigde voor de Arbeid, een ambtenaar van het Commissariaat voor Prijzen en Lonen. Deze comités hebben nooit behoorlijk gefunctioneerd. De werknemers werden vertegenwoordigd door de geenszins representatieve collaboratievakbond Unie van Hand- en Geestesarbeiders, terwijl de werkgevers niet warm liepen voor het experiment en een afwachtende houding aannamen.

Na de bevrijding werden de Paritaire comités opnieuw opgestart en in 1945 kregen ze voor het eerst een juridisch statuut, zodat de beslissingen van de Paritaire comités door een KB verplicht worden gesteld voor een hele bedrijfstak. In 1954 werd deze juridische binding verfynd, maar pas in 1968 kwam een omvattende regeling tot stand met de wet van 5 december over de CAO's en de Paritaire comités. De CAO's kregen daarmee een wettelijke grondslag. Deze wet laat de Nationale Arbeidsraad toe interprofessionele CAO's af te sluiten en algemeen bindend te laten verklaren. Dat geldt ook voor de bedrijfstakken waar geen opgericht of actief Paritair comité bestaat. De Nationale Arbeidsraad komt ook tussen in geval van onenigheid tussen Paritaire comités.

Een overzicht van oprichtingsdata en evolutie van het ressort van de verschillende Paritaire comités vanaf 1919 vindt men bij:

TERRIZZI (R.). *Les ministères de l'Emploi et du Travail et de la Prévoyance sociale. II. Répertoire des Commissions paritaires (1919-1991)*. Bruxelles, 1993.

Van de directie beheer van de paritaire comités zijn de dossiers met betrekking tot de oprichting en de wijziging van de paritaire comités (1919-1983) bewaard op het Algemeen Rijksarchief en van de directie van het secretariaat van de paritaire comités de notulen van de vergaderingen van de paritaire comités en subcomités van 1944 tot 1980. Het Algemeen Rijksarchief bezit ook de archieven van de comités van de steenkoolmijnen, de siderurgie, de zink en non-ferrobedrijven, de diverse subsectoren van groeven en graverijen en de cokesnijverheid. Het gaat daarbij om de verslagen en soms ook om de nota's opgesteld door de administratie. Chronologisch strekken de stukken zich uit vanaf de oprichting van de comités tot 1957, hoewel de reeksen niet in alle gevallen volledig zijn.

Ze worden ontsloten door middel van:

Inventaire des archives de l'Administration des mines. Troisième série. Brussel, 1995 (Toegangen in beperkte oplage).

Administration des mines. Deuxième série dite "Nouveau fonds". Inventaire. Brussel, 1989 (Toegangen in beperkte oplage).

De verslagen van het comité van de metaalconstructie voor de periode 1919-1924 vormen een onderdeel van het archief van de Centrale der Metaalbewerkers, bewaard door het AMSAB-ISG.